

**Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2003-2008 metų ir
Valstybinės lytiškai plintančių infekcijų profilaktikos ir kontrolės 2006-2009 metų
programų koordinavimo tarybai**

Lietuvos AIDS centrui

Vilnius 2007 m. rugsėjo 17 d.

**Nevyriausybinių organizacijų rekomendacijos dėl Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos
ir kontrolės 2009-2013 metų programos prioritetų**

2001 metais priimtoje „Įsipareigojimo kovoti prieš ŽIV/AIDS deklaracijoje“ (Jungtinių Tautų specialioji sesija skirta ŽIV/AIDS problemai, 2001), kurią pasirašė ir Lietuva, pabrėžiama, kad „ŽIV infekuotų ir AIDS sergančių žmonių, jaunimo ir visuomenės veikėjų ypatingas vaidmuo ir svarus indėlis sprendžiant ŽIV/AIDS problemą visais aspektais, jų visapusiškas įsitraukimas ir dalyvavimas kuriant, planuojant, įgyvendinant ir vertinant programas yra ypatingai svarbus siekiant veiksmingo atsako į ŽIV/AIDS epidemiją“ (Declaration of Commitment on HIV/AIDS, 33 paragrafas).

Nevyriausybinių organizacijų, ŽIV infekuotų, AIDS sergančių ir ŽIV/AIDS paliestų asmenų problemų bei rizikos grupių atstovų dalyvavimo svarba visuose kovos su ŽIV/AIDS epidemija etapuose pabrėžiama ir vėliau priimtose deklaracijose - Dublino partnerystės kovojant su ŽIV infekcija ir AIDS Europoje ir Centrinėje Azijoje deklaracijoje, 2004 m. (27 punktas), Vilniaus deklaracijoje dėl priemonių kovoti su ŽIV/AIDS Europos Sąjungoje ir kaimyninėse šalyse, 2004 m. (1, 3 puslapiai) bei Brėmeno atsakomybės ir partnerystės deklaracijoje – vieningai prieš ŽIV ir AIDS, 2007 m. (17, 26 punktai).

Remdamosi aukščiau išvardintomis deklaracijomis ir jose priimtais įsipareigojimais, nevyriausybines organizacijas yra pasirengusios ir siekia dalyvauti Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2009-2013 metų programos prioritetų bei pačios programos formavime.

Šiame dokumente pateiktos nevyriausybinių organizacijų rekomendacijos formuojamai Valstybinei ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2009-2013 metų programai (toliau - Programa). Rekomendacijų formavimas vyko dviem etapais. 2007 metų rugpjūčio 8 d. įvyko pilietinės visuomenės atstovų, ŽIV infekuotų ir AIDS sergančių asmenų, sveikatos priežiūros bei socialinių įstaigų bei Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos atstovų susitikimas, kuriame buvo suformuotos rekomendacijų projektas. Susitikime taip pat dalyvavo konsultantai iš Estijos, Latvijos bei Ukrainos. Susitikimo rezultatų projektas buvo išplatintas elektroniniu paštu susitikime nedalyvavusioms nevyriausybinioms organizacijoms bei jo dalyviams. Į gautus komentarus ir pasiūlymus atsižvelgta rengiant galutines rekomendacijas.

Formuojant rekomendacijas, vadovautasi Jungtinių Tautų nepriklausomų ekspertų rekomendacijomis dėl Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2003-2008 metų programos įgyvendinimo, kurie atliko šios programos tarpinį vertinimą. Vertinimą 2006 metų rugpjūtį atliko Jungtinių Tautų nepriklausomi ekspertai Dr. Andrew J Amato-Gauci, Jadranka Mimica, Liubovė Murauskienė.

Siekiant užtikrinti dabartinės Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės programos tęstinumą ir kokybę, rekomenduojama:

1. Rengiant Programą vadovautis Jungtinių Tautų nepriklausomų ekspertų rekomendacijomis dėl Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2003-2008 metų programos įgyvendinimo.
2. Programa turi būti atskira, o ne kitų programų sudėtinė dalis.

3. Garantuoti Valstybinės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės 2003-2008 metų programos tęstinumą.
4. Užtikrinti valstybinių institucijų (VI) ir nevyriausybinių organizacijų (NVO) bendradarbiavimą, įtraukti NVO į Programos formavimą, įgyvendinimą ir vertinimą (pavyzdžiui, įtraukiant į komisijas, darbo grupes); užtikrinti ŽIV infekuotų, AIDS sergančių bei ŽIV/AIDS paliestų žmonių ir rizikos grupių atstovų įtraukimą ir dalyvavimą.
5. Į pagrindinių Programos vykdytojų sąrašą įtraukti nevyriausybines organizacijas.
6. Garantuoti efektyvią profilaktiką ir savalaikį ŽIV atvejų išaiškinimą; užtikrinti visuotinį nemokamo anoniminio ŽIV testavimo ir konsultavimo prieinamumą.
7. Vykdamas efektyvią ŽIV/AIDS ir lytiškai plintančių ligų (LPL) profilaktiką, uždaryti klubų, skirtų seksualinėms mažumoms, lankytojus aprūpinti informacine medžiaga ir nemokamomis apsaugos priemonėmis. Šiam tikslui Programoje numatyti lėšas.
8. Užtikrinti ŽIV/AIDS sąlygotų (oportunistinių) ligų bei infekcijų nemokamą profilaktiką ir gydymą. Remiantis PSO rekomendacijomis, koordinuoti ŽIV-TB bendros infekcijos gydymą su kitomis sveikatos priežiūros institucijomis.
9. Užtikrinti kokybiškų ir nenutrūkstamų paslaugų teikimą (testavimas ir konsultavimas, gydymas, pirminė ir antrinė profilaktika, ypač narkotikų žalos mažinimo priemonės, psichosocialinė pagalba), efektyvaus bendradarbiavimo ir savalaikio informacijos teikimo tarp institucijų, teikiančių šias paslaugas.
10. Užtikrinti pacientų nukreipimą pas specialistus ir pacientų organizacijas, kurie teikia sveikatos priežiūros, psichosocialines, profilaktikos, žalos mažinimo, švietimo paslaugas.
11. Žymiai išplėsti žalos mažinimo paslaugas. Plėsti pakaitinio gydymo (metadonu ir buprenorfinu) teikimą bei šias paslaugas decentralizuoti.
12. Skubiai įdiegti pakaitinio gydymo bei žalos mažinimo programas visose kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose.
13. Švirkščiamųjų narkotikų žalos mažinimo, testavimo ir konsultavimo, gydymo, psichosocialinės paslaugos turi būti maksimaliai priartintos prie paciento ir turi būti lengvai prieinamos (pavyzdžiui, mažų miestelių gyventojams, kompensuojant pacientui kelionės išlaidas pas ŽIV/AIDS gydančią specialistą).
14. Užtikrinti maksimaliai prieinamą informaciją apie visas teikiamas paslaugas, ypatinga dėmesį skiriant ypač pažeidžiamų grupių informavimui.
15. Užtikrinti ŽIV infekuotų, AIDS sergančių bei epidemijos paliestų žmonių aktyvinimą, savitarpio pagalbos grupių steigimą bei plėtojimą, pagalbą lygus lygiam principu, tam tikslui Programoje numatant lėšas ir konkrečius dalyvavimo sprendimuose būdus.
16. Užtikrinti, kad nebūtų pažeidžiamos žmogaus teisės, paciento teisės (pavyzdžiui, paciento teisę pasirinkti gydytoją, konfidencialumas).
17. Formuoti tolerantišką visuomenės požiūrį į ŽIV infekuotus ir AIDS sergančius asmenis, mažinti stigmą ir diskriminaciją prieš ŽIV infekuotus ir AIDS sergančius asmenis, narkotikų vartotojus, vyrus turinčius lytinių santykių su vyrais ir kitus žmones, priklausančius padidintos rizikos grupėms.
18. Formuojant Programą suformuoti komitetus pagal tikslinių grupių specifiką (pavyzdžiui, žmonės, gyvenantys su ŽIV/AIDS, narkotikų vartotojai, sekso darbuotojai, vyrai turintys lytinių santykių su vyrais, jaunimas, moterys ir pan.). Šių komitetų sudėtyje šių tikslinių grupių atstovai turėtų sudaryti ne mažiau kaip iš dvidešimties procentų.
19. Užtikrinti ŽIV/AIDS gydančių gydytojų ir medicinos personalo kompetencijos kėlimą bei naujų specialistų rengimą.
20. Reguliariau ir detaliau vykdyti epidemijos tendencijų stebėseną, prognozuoti ŽIV plitimo mastą, tempus, geografines bei elgsenos tendencijas, ypač tarp švirkščiamųjų narkotikų vartotojų, sekso paslaugų teikėjų ir jų klientų, vyrų turinčių lytinių santykių su vyrais, laisvės atėmimo vietose esančiųjų ir iš jų išėjusiųjų, jaunimo ir paauglių

21. Nustatyti tikslesnius, modernius, tarptautinių organizacijų naudojamus Programos rodiklius.

Esame pasiruošę diskusijoms ir šių rekomendacijų aptarimui, bei konstruktyviam ir produktyviam dialogui.

Organizacijų ir asmenų sąrašas, kurių vardu teikiamos šios rekomendacijos:

1. Asociacija „Pozityvus gyvenimas“
2. Asociacija „Tavo drugys“
3. Reabilitacijos centras “AGAPAO”
4. Koalicija „Galiu gyventi“